

Täysi-ikäisen kehitysvammaisen tai autismikirjon häiriöisen kohtaaminen hoitotyössä

Opas terveydenhuollon ammattilaisille

Noora Laihia

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2024

Sairaanhoitajan tutkinto-ohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sairaanhoitajan tutkinto-ohjelma

LAIHIA, NOORA

Täysi-ikäisen kehitysvammaisen tai autismikirjon häiriöisen kohtaaminen hoitotyössä

Opas terveydenhuollon ammattilaisille

Opinnäytetyö 28 sivua, joista liitteitä 9 sivua
Toukokuu 2024

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä terveydenhuollon ammattilaisten tietoa kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä. Tarkoituksena oli tehdä opas kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kohtaamisesta ja heidän kanssaan kommunikoimisesta hoitotyössä. Tehtävät opinnäytetyölle olivat, miten kehitysvamma ja autismikirjon häiriöt ilmenevät sekä miten heidän kanssaan tulisi kommunikoida hoitotyössä

Opinnäytetyön menetelmänä oli toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotoksena syntyi yhdeksänsivuinen opas. Oppaassa kerrotaan, millä tavoin kehitysvammaisen tai autismikirjon häiriöisen kanssa tulisi kommunikoida. Oppaassa on esitelty tärkeitä ohjeita, joiden avulla kommunikointi onnistuu sujuvammin. Siihen lisättiin myös muutama kommunikaatiokuva. Muodostunut opas on helppolukuinen ja väriykseltään vaalea. Oppaassa on tiivistetty kommunikointi selkeäksi kokonaisuudeksi, ja sen tekemisessä on hyödynnetty saavutettavuuskriteereitä.

Opinnäytetyön idea syntyi työelämästä, jossa esiintyy paljon epäkohtia kommunikoitaessa kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa. Opas voisi olla laajempikin, mutta toisaalta tämä kokonaisuus on selkeä ja nopeasti hyödynnettävissä. Tiiviimpi opas on käytettävyydeltään työelämässä todennäköisesti parempi.

Kehitysehdotuksena voisi oppaan sisällöstä tehdä video, josta konkreettisesti näkisi, miten kommunikointi sujuisi parhaiten kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa. Jokaisessa päivystyksessä tai paikassa, jossa asiakkaana tai potilaana on kehitysvammaisia tai autismikirjon häiriöisiä, voisi olla kirjallinen ohje ja video kommunikoinnista.

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Nursing

LAIHIA, NOORA

Encountering an Adult with Developmental Disability or Autism Spectrum Disorder in Care

A Guide for Healthcare Professionals

Thesis 28 pages, appendices 9 pages

May 2024

Different challenges arise when communicating with developmental disabilities and autism spectrum disorders. The purpose of the thesis was to make a guide on meeting and communicating with people with developmental disabilities and autism spectrum disorder in care. The goal is to increase healthcare professionals' knowledge about developmental disabilities and autism spectrum disorders. The thesis answered the questions of how developmental disabilities and autism spectrum disorders manifest and how to communicate with them. The thesis was implemented as a functional thesis.

The thesis reveals that people with developmental disabilities and autism spectrum disorders have difficulties understanding and learning new things. In normal everyday life, there are many challenges in, for example, communicating and adapting. People with autism spectrum disorders (previously called autism) are characterized by limited, repetitive and inflexible interests, activities and behavior patterns.

The nine-page guide for healthcare professionals was created as a product of the thesis. The guide contains the most important instructions that help with communication. The guide also contains a few pictures that can be used to support communication. As a development proposal, a video could be made of the contents of the guide, from which you could concretely see how to communicate correctly.

Keywords: developmental disability, autism, communication

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	6
2.1	Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen rakenne	6
2.2	Kehitysvammaisuus	7
2.3	Autismikirjon häiriö	7
2.4	Kommunikointi.....	8
2.5	Kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten itsemääräämisoikeus	9
2.6	Mahdolliset rajoitustoimenpiteet.....	9
2.7	Kehitysvammainen tai autismikirjon häiriöinen potilaana/asiakkaana	10
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE.....	12
4	MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT	13
4.1	Toiminnallinen opinnäytetyö.....	13
4.2	Opinnäytetyön prosessin kuvaus	13
4.3	Tuotoksen asiasisältö.....	15
4.4	Tuotoksen ulkoasu ja saavutettavuus	16
5	POHDINTA	18
5.1	Eettisyys ja luotettavuus.....	19
5.2	Kehittämisideat ja jatkoaiheet	20
6	LÄHTEET	21
7	LIITTEET.....	24
	Liite 1. Valmis opas.....	24

1 JOHDANTO

Kehitysvammaisia on Suomessa noin 50 000 ja autisteja noin 55 000–65 000 (Kehitysvammaliitto n.d.; Autismiliitto 2023). Kehitysvammaisten ja autistien määrä koko Suomen väkiluvusta eli 5 565 519:sta on noin 1,9–2,1 % (Tilastokeskus 12/2022). Vaikka kehitysvammaisia ja autisteja on Suomessa suhteellisen paljon, nämä diagnoosit ovat monelle sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille melko vieraita. Sairaanhoidajan tutkinto-ohjelmassa ei ole erillisiä opintoja kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä, kun taas sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa on (Sairaanhoidajan tutkinto-ohjelma n.d.).

Kokonaisuus on ymmärrettävä kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä, jotta käytännössä toimimiseen saadaan apuja terveydenhuollon ammattilaisille. Suomessa on käytössä WHO:n ylläpitämä kansainvälinen ICD-tautiluokitus, joka kuvaa muun muassa eri sairauksien määritelmiä. WHO määrittelee kehitysvammaisuuden tilaksi, jossa henkilön henkinen toiminta tai kehitys on häiriintynyt tai estynyt. Autismikirjon häiriö on taas kehityksellinen häiriö keskushermostossa. Tyypillisiä piirteitä ovat laaja-alaiset kommunikaation ja vuorovaikutuksen erityispiirteet. (Åberg 2021; Socada 2020.)

Päivystyksessä kehitysvammaisten ja autistien kanssa kommunikoinnissa ilmenee erilaisia haasteita. Ison haasteen tuo potilaan kyky kertoa ongelmistaan ja ymmärtää puhetta. Tällöin ymmärretyksi tuleminen ja oikean hoidon saaminen vaikeutuvat. Kun tieto kehitysvammaisista ja autismikirjon häiriöisistä on vähäistä, niiden kanssa ei osata kommunikoida oikein. Terveydenhuollon ammattilaisten ennakkoluulot ja tiedottomuus vaikuttavat hoidon laatuun. (Huhtela, Suominen, Toivanen & Tuononen 2021.)

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä opas kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kohtaamisesta ja kommunikoimisesta hoitotyössä. Opinnäytetyön tehtävät ovat miten kehitysvamma ja autismikirjon häiriöt ilmenevät ja miten kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa tulisi kommunikoida hoitotyössä. Tavoitteena on lisätä terveydenhuollon ammattilaisten tietoa kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Opinnäytetyön teoreettisen viitekehyksen rakenne

Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys (kuva 1) rakentuu kehitysvammaisuuden ja autismikirjon häiriön määritelmistä ICD-luokituksen mukaan sekä niiden vaikutuksista arjessa. Kommunikointi on keskeisessä osassa opinnäytetyössä, jolloin käsitellään myös itsemääräämisoikeutta ja rajoitustoimenpiteitä. Teoriaosuudessa tuodaan esille, millä tavoin kehitysvammaisen tai autismikirjon häiriöisen kanssa voidaan kommunikoida.

Kuva 1. Teoreettisen viitekehyksen rakenne.

Opinnäytetyössä ei käsitellä kommunikointia alaikäisten kanssa, vaikka kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kommunikoinnin yleispiirteet ovat samankaltaisia kaikenikäisillä. Opinnäytetyössä ei ole keskitytty tiettyyn autismikirjon häiriöön, vaan opinnäytetyössä käsitellään autismikirjon häiriöitä (ja kehitysvammaisuutta) yleisellä tasolla.

Opinnäytetyön tärkeimpiä käsitteitä ovat kehitysvamma, autismikirjon häiriö ja kommunikointi. Rajoitustoimenpiteet ja itsemääräämisoikeus ovat myös tärkeässä osassa opinnäytetyössä. Kehitysvammaisen tai autismikirjon häiriöisen olemista potilaana käsitellään myös teoriaosiossa.

2.2 Kehitysvammaisuus

WHO määrittelee kehitysvammaisuuden tilaksi, jossa henkilön henkinen toiminta tai kehitys on häiriintynyt tai estynyt. Kehitysvammaisuus näyttäytyy vaikeutena ymmärtää ja oppia uusia asioita sekä soveltaa oppimaansa. Itsenäisen elämän hallinta on myös vaikeutunut. Normaalissa arjessa esiintyy monia haasteita, kuten kommunikoinnin ja sopeutumisen vaikeuksia. (Åberg 2021; Lääketieteellinen näkökulma 2023.)

Kehitysvammaisuus jaetaan neljään luokkaan: lievä, keskivaikea, vaikea ja syvä kehitysvammaisuus. Lievässä kehitysvammassa ympäristöön sopeutuminen onnistuu helpommin, mutta esimerkiksi raha-asoiden hoitaminen voi olla vaikeaa. Keskivaikeassa ja vaikeassa kehitysvammassa toisten apu ja ohjaus on tarpeen. Syvässä kehitysvammassa toisten apu on tarpeen taas kaikissa päivittäisissä asioissa. (Åberg 2021.)

Syitä kehitysvammaisuuteen ovat raskauden tai synnytyksen komplikaatiot, kehitysiässä saadut vammat tai sairaudet sekä synnynnäiset sairaudet tai geneettiset oireyhtymät. Downin oireyhtymä ja särö-X-oireyhtymä ovat tavallisimpia geneettisiä oireyhtymiä. (Åberg 2021.)

2.3 Autismikirjon häiriö

Autismikirjon häiriö eli autism spectrum disorder (ASD), aiempänä terminä tunnettu autismi, on kehityksellinen häiriö keskushermostossa. ICD-10-tautiluokitus on vielä käytössä Suomessa, jonka mukaista diagnostista kriteeristöä vielä käytetään. Suomessa on kuitenkin käytössä jo ICD-11-luokituksen mukainen termi

eli autismikirjon häiriö. Autismikirjon häiriö näyttäytyy laaja-alaisina sekä toimintakykyä haittaavina kommunikaation ja vuorovaikutuksen erityispiirteinä. Autismikirjon häiriöille on tyypillistä toistavat, rajoittuneet ja joustamattomat kiinnostuksen kohteet, aktiviteetit tai käytösmallit. (Käypä Hoito 2023; WHO 2023.)

Autismikirjon häiriö on oirekuvaltaan ja vaikeusasteeltaan hyvin heterogeeninen eli epäyhteneväinen häiriö. Syyt ovat biologisia, mutta tarkkoja syntymekanismia ei vielä tunneta. Häiriön kehittymistä ei selitä kokonaan mikään yksittäinen tekijä. On tutkittu, että ympäristötekijät tiettyjen perintötekijöiden kanssa vaikuttavat häiriön ilmenemismuotoon ja syntyyn. Suurentunut riski autismikirjon häiriöille on ennen 26. raskausviikkoa syntyneillä keskosilla. (Socada 2020.)

2.4 Kommunikointi

Kommunikointi kehittyy kanssakäymisessä ihmisten kanssa. Yhteys toisiin ihmisiin ja ympäristöön tapahtuu aistien välityksellä. Ihminen tarvitsee tukea ja ohjausta, jos kyky tulkita ja havainnoida ympäristöään on puutteellinen (Launonen 2021). Kommunikoinnin tukena voidaan käyttää erilaisia apuvälineitä, kuten symboleita, kuvia, synteettistä puhetta, videoita, tukiviittomia ja kirjoittamista (Kommunikointi 2024; Kommunikoinnin apuvälineet n.d.).

Myös kehitysvammaisen ja autistisen ihmisen on oikeus saada mielipiteensä esille (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977). Tällöin voidaan kommunikoinnin tukena käyttää edellä mainittuja apuvälineitä. Vammaisen ihmisen kanssa kommunikoidessa on hyvä käyttää lyhyitä ja selkeitä ilmauksia sekä antaa aikaa. On hyvä muistaa myös kohdistaa puhe potilaaseen eikä hänen läheiselleen, tulkille tai ohjaajalle. Kehitysvammainen ja autisti aistii epävarmuuden, jolloin on hyvä olla määrätietoinen. Tällöin turvallisuuden luonti onnistuu paremmin. (Kehitysvammainen henkilö asiakkaana 2023; Burakoff 2022.)

2.5 Kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten itsemääräämisoikeus

Jokaiselle ihmiselle kuuluu itsemääräämisoikeus omasta elämästään ja valinnoistaan. Itsemääräämisoikeus koostuu muun muassa koskemattomuudesta, turvallisuudesta, yksityiselämän suojasta ja henkilökohtaisesta vapaudesta. Terveystieteissä se tarkoittaa sitä, että jokaisella potilaalla tulee olla mahdollisuus vaikuttaa omaan hoitoonsa. Tällöin potilaiden mielipiteet ja toiveet on otettava huomioon hoidossa. (Mitä itsemääräämisoikeus on? n.d.)

Kehitysvammaisten itsemääräämisoikeuksia suojelee kehitysvammalain itsemääräämisoikeus säädökset. Näiden säännösten tarkoituksena on vähentää rajoitustoimenpiteiden käyttöä ja lisätä erityishuollon piirissä olevien itsemääräämisoikeutta. Kehitysvammalain mukaan erityishuollossa olevan palvelu- ja hoitosuunnitelmaan on kirjattava toimenpiteet, jotka tukevat itsemääräämisoikeutta ja itsenäistä suoriutumista. Nämä toimenpiteet ovat: käytettävät kommunikaatiomenetelmät, kohtuulliset mukautukset täysimääräisen osallistumisen ja osallisuuden turvaamiseksi, keinot itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi ja edistämiseksi, keinot ilman rajoitustoimenpiteitä sekä arvioidut rajoitustoimenpiteet. Palvelu- ja hoitosuunnitelma on tarkistettava vähintään kuuden kuukauden välein. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977.)

2.6 Mahdolliset rajoitustoimenpiteet

Kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten hoidossa pyritään aina siihen, että hoito voitaisiin toteuttaa ilman rajoitustoimenpiteitä. Kuitenkaan aina tämä ei ole mahdollista. Rajoitustoimenpiteitä on kuitenkin käytettävä vasta viimeisenä vaihtoehtona, kun lievemmät keinot ovat käytetty. Lievempiä keinoja ovat muun muassa keskusteleminen, erityisjärjestelyt, ennakointi ja ohjaaminen. Rajoitustoimenpiteitä voidaan käyttää järjestettäessä laitospalveluja, ympärivuorokautista palveluasumista tai kehitysvammapsykiatrian osastolla annettavaa erikoissairaanhoitoa. Päivä- ja työtoimintaa järjestettäessä osaa rajoitustoimenpiteistä voidaan käyttää. Tällöin toimintayksikössä on oltava riittävä määrä sosi- aali- tai terveydenhuollon ammattilaisia. Rajoitustoimenpiteiden käytöstä on kir-

jattava huolellisesti potilasasiakirjoihin, sillä ne rajoittavat potilaan ihmis- ja perusoikeuksia. (THL 2023; Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen n.d.)

Joskus rajoitustoimenpiteitä tarvitaan hyvän hoidon ja turvallisuuden takamiseksi, kuten lepositeitä ja kiinnipitoa. Kehitysvammaisella tai autismikirjon häiriöisellä on vaikeuksia ymmärtämisessä, jolloin he eivät ymmärrä aina omaa parastaan. Esimerkiksi verikokeet voidaan joutua ottamaan lepositeissa, jolloin potilas ei pääse liikuttamaan kättään tai repimään hoitajaa. Vaarana on myös, että neula katkeaa ja tapahtuu pistostapaturma. (Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 1977; STM n.d.)

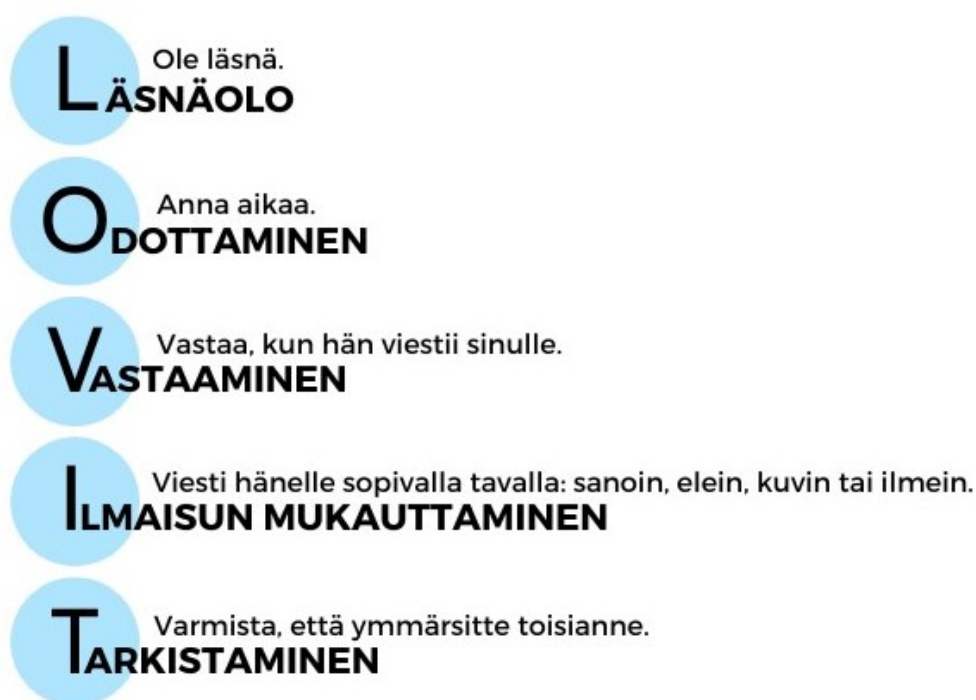
2.7 Kehitysvammainen tai autismikirjon häiriöinen potilaana/asiakkaana

Kehitysvammaiset tai autismikirjon häiriöiset tarvitsevat usein erityisjärjestelyitä, jotta he saavat oikeanlaista hoitoa ja tulevat kohdatuksi oikein. Aikaa on hyvä varata tarpeeksi, jotta kiire ei näy potilaalle. Useat kehitysvammaiset ja autismikirjon häiriöiset aistivat hyvin tunnetiloja, jolloin hermostuneisuus voi saada aikaan turvattomuuden tunteen. (Kehitysvammainen henkilö asiakkaana 2023; Karjalainen ja Wallenius-Penttilä 2020, 136–144.)

Potilaan kanssa on hyvä käydä kuvallinen tarina läpi tilanteesta, jolloin pelko ja ahdistus lievittyvät. On myös tärkeää aikatauluttaa käynti niin, ettei odotusaika ole kovin pitkä. Pitkä odottaminen saattaa aiheuttaa hermostumista, jolloin saatetaan ilmetä myös aggressiivisuutta. Tällöin hoidosta tulee hankalampaa myös hoitohenkilökunnalle. (Autismiliitto 2021; Burakoff 2020.)

Kehitysvammaiset ja autismikirjon häiriöiset tulee kohdata samalla tavalla kuin muutkin potilaat (Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1992). Mukana on hyvä olla joku potilaalle tuttu henkilö, joka luo turvallisuuden tunteen potilaalle ja auttaa tarvittaessa potilasta, jotta hän tulee ymmärretyksi. Myös potilaan kommunikointitapa on hyvä selvittää etukäteen, jotta keskustelu etenee luontevammin. (Kehitysvammainen henkilö asiakkaana 2023.)

Keskustelu on hyvä aloittaa esittelemällä itsensä ja keskittää puhe potilaaseen eikä avustajaan. Kehitysvammainen tai autismikirjon häiriöinen saattaa vaikuttaa siltä, ettei häneen saa kontaktia. Tätä ei kannata kuitenkaan pelästyä. Puheessa on myös hyvä muistaa oikeanlainen äänensävy ja -voimakkuus, jolloin potilaalle saadaan luotua miellyttävä ja turvallinen ympäristö. Lopuksi on varmistettava, että potilas on ymmärtänyt käydyt asiat. Onnistuneen vuorovaikutuksen varmistamiseksi on myös kehitetty LOVIT-muistisääntö (kuva 2), joka ohjaa mukautumaan toisen osapuolen tarpeisiin. (Kehitysvammainen henkilö asiakkaana 2023; LOVIT – viisi tekoa, joilla vuorovaikutus onnistuu n.d.)

Kuva 2. LOVIT-muistisääntö (LOVIT – viisi tekoa, joilla vuorovaikutus onnistuu n.d.).

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TEHTÄVÄT JA TAVOITE

Opinnäytetyön tarkoituksena on tehdä opas kehitysvammaisten ja autismlkirjon häiriöisten kohtaamisesta ja kommunikoimisesta hoitotyössä. Opinnäytetyön tehtävät ovat miten kehitysvamma ja autismlkirjon häiriöt ilmenevät sekä miten kehitysvammaisten ja autismlkirjon häiriöisten kanssa tulisi kommunikoida hoitotyössä. Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä terveydenhuollon ammattilaisten tietoa kehitysvammaisuudesta ja autismlkirjon häiriöistä.

4 MENETELMÄLLISET LÄHTÖKOHDAT

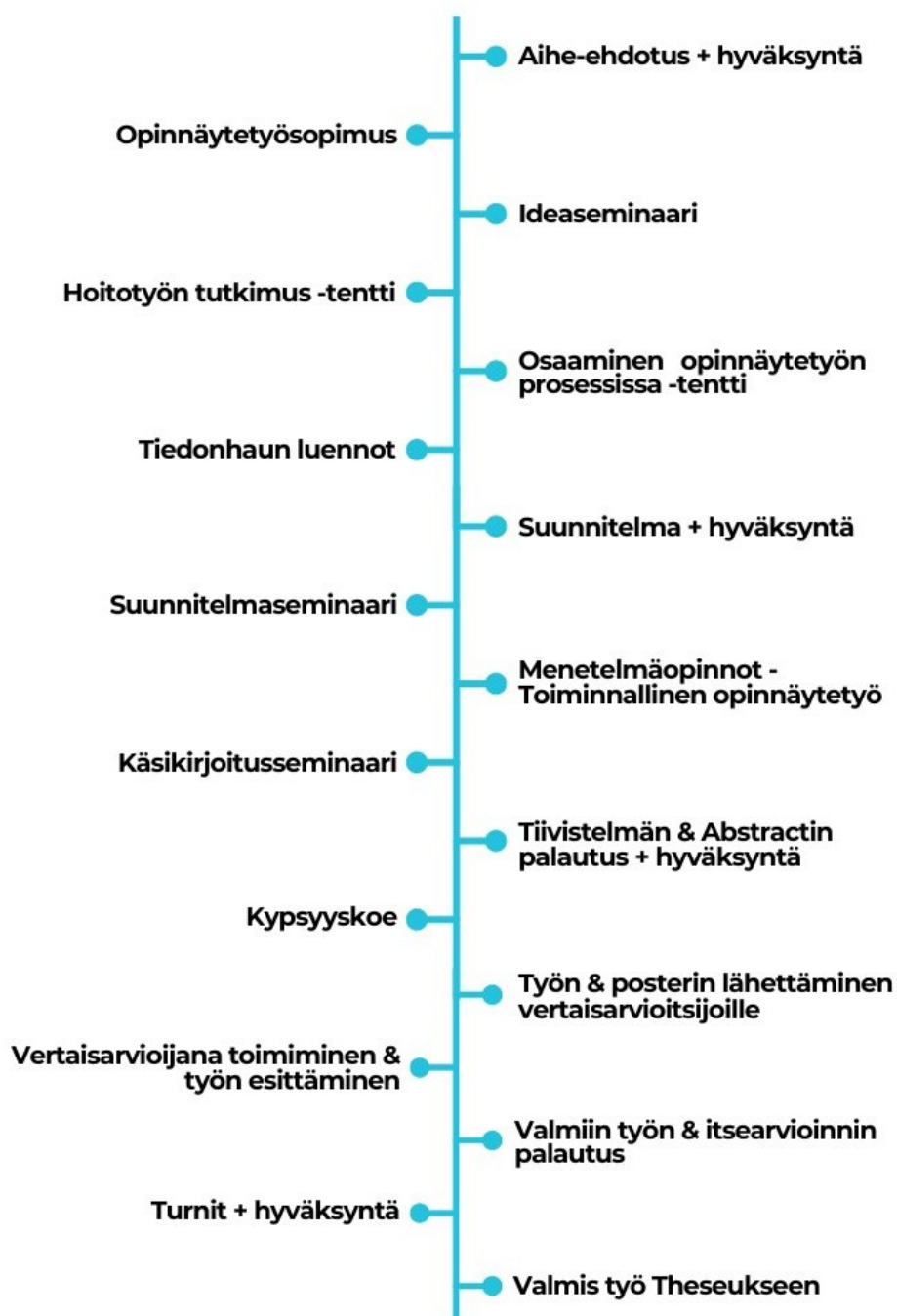
4.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyö on tarkoituksena toteuttaa toiminnallisena opinnäytetyönä. Toiminnallisen opinnäytetyön päämääränä on tehdä jokin konkreettinen tuotos. Verrattuna kirjallisuuskatsaukseen, toiminnallisen opinnäytetyön tekeminen vaatii enemmän aikaa, sillä kirjallisen osuuden lisäksi tehtävänä on tuotos. Tuotos voi olla esimerkiksi opas, video tai tapahtuma. Toiminnallisella opinnäytetyöllä on myös usein ulkopuolinen toimeksiantaja, joka on tilannut työn. Tällöin valmis tuotos tulee yritykselle käyttöön. Toiminnallinen opinnäytetyö koostuu seuraavasti: aiheen valinta ja tavoitteet, teoria, tuotos, pohdinta sekä eettisyys ja luotettavuus. (Toiminnallisen opinnäytetyön erityispiirteitä n.d.)

Toiminnallinen menetelmä sopii tähän opinnäytetyöhön, koska tuotoksena syntyi opas, jonka tarkoituksena on antaa käytäntöön ohjeita (Airaksinen & Vilkkä 2003, 9). Hyvässä oppaassa esitettävä asia on ilmaistu helposti hahmottuvassa muodossa. Käskeymuodon käyttäminen selkeyttää, mitä lukijan täytyy itse tehdä. Hyvä opas on myös laadittu siten, että asiasta täysin tietämätönkin ymmärtää sisällön. (Kotimaisten kielten keskus n.d.)

4.2 Opinnäytetyön prosessin kuvaus

Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2023. Opinnäytetyön aihe valikoitui työelämästä, jossa olen kohdannut paljon epäkohtia kommunikoitaessa kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa. Oppaan sisältö muotoutui opinnäytetyön prosessin aikana. Opinnäytetyön vaiheet on kuvattu aikajanan muodossa (kuva 3).

Kuva 3. Opinnäytetyön vaiheet.

Aineistonkeruu tapahtui erilaisia kotimaisia ja kansainvälisiä luotettavia tietokantoja käyttäen: Andor ja Cihnal. Lähteinä käytettiin näiden lisäksi erilaisia sivustoja: Autismiliitto, Finlex, Kehitysvammaliitto, Käypä Hoito, Papunet, Terveyskirjasto, Tukiliitto ja Verner. Alla olevassa taulukossa esitetyjä hakusanoja käytettiin kotimaisten ja kansainvälisten lähteiden hakuprosessissa.

kehitysvamma OR autismi	developmental disability OR autism
kehitysvam* OR autis*	developmental disabilit* OR autis*
kehitysvam* AND kommunik*	autis* AND communicat*
autis* AND kommunik*	developmental disabilit* AND communicat*
kommunik*	communicat*
kehitysvam* OR autis* AND päivys* OR hoi*	developmental disabilit* OR autis* AND healtcar* OR emergenc*

Yllä mainitut hakusanat ja lähteet valikoituivat opinnäytetyöhön, sillä näiden avulla kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä sai eniten tietoa. Autismiliitto, Kehitysvammaliitto, Tukiliitto ja Vernerin ovat sivustoja, jotka antavat luotettavaa tietoa kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä. Pääsääntöisesti opinnäytetyön lähteiden vuosirajauksena käytettiin neljää vuotta, mutta lähteisiin on valikoitunut muutama vanhempi lähde. Vanhempien lähteiden sisältä on tällöin pysynyt lähes muuttumattomana, jolloin lähteitä voidaan pitää luotettavina edelleen. Kaikki lähteet Boardmakerin-kuvaohjelmaa lukuun ottamatta ovat avoimia kaikille.

4.3 Tuotoksen asiasisältö

Opinnäytetyön tuotoksena laadittiin mahdollisimman selkeä ja helppolukuinen opas kommunikoinnin tueksi kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa. Oppaan ensimmäiselle sivulle on koottu kymmenen tärkeintä ohjetta, joita noudattamalla kommunikointi onnistuu parhaiten. Ohjeiden asiasisältö on koottu useasta luotettavasta lähteestä, joissa ohjeiden asiasisällöt ovat nousseet esille useaan kertaan.

Oppaan toiselle sivulle on koottu tärkeimpiä kuvia, joita voidaan käyttää kommunikoinnin tukena. Kuvakommunikaation tarkoituksena on helpottaa asian kertomista ja tuoda apua puheen tueksi (Aivoliitto n.d.). Kommunikaatiokuvat valikoituivat teorian sekä oman kokemuksen pohjalta työskennellessäni kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa. Kuvat on tehty Boardmaker-ohjelmalla. Ohjelman käyttö vaatii ostetun lisenssikoodin.

Oppaan kolmannelle sivulle on rakennettu LOVIT-muistisääntö (Kehitysvammainen henkilö asiakkaana 2023; LOVIT – viisi tekoa, joilla vuorovaikutus onnistuu n.d). Muistisäännön kohdat etenevät tietyssä järjestyksessä, joita noudattamalla kommunikointi etenee oikealla tavalla. Muistisääntö valikoitui oppaaseen lyhyen ja helppolukuisen rakenteen vuoksi.

Oppaan viimeiselle sivulle on koottu kahdeksan täsmennettyä ohjetta, jotka keskittyvät itse puhujaan (Opas kommunikoinnin mahdollisuuksiin 2007). Oppaan ensimmäiseen sivuun verrattuna viimeisen sivun ohjeet ovat nousseet esille ammattilaisilta. Ensimmäisen sivun ohjeet ovat nousseet esille enemmän kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten näkökulmasta.

4.4 Tuotoksen ulkoasu ja saavutettavuus

Opinnäytetyön tuotoksena laadittiin viisisivuinen, vaakatasoinen ja A4-kokoinen opas Canva Pro -verkkotyökalulla. Graafisen tuotoksen pohjana on käytetty sinistä väriä, jossa teksti on mustalla värillä. Sininen väri luo rauhallisuutta ja liittää usein luottamukseen (Sierilä n.d.). Sininen väri on myös autismitietoisuuden väri (What Do the Autism Colors and Symbols Mean? 2024).

Saavutettavuus on otettu oppaan laadinnassa huomioon eri näkökulmista. Saavutettavuudella tarkoitetaan tuotetta tai palvelua, jota jokaisen on mahdollista käyttää toimintarajoitteista tai vammoista huolimatta yhdenvertaisesti (Mitä on saavutettavuus? 2023).

Värisokeus ja heikkonäköisyys on otettu huomioon oppaassa käyttämällä suurta kontrastia (vaaleansininen ja musta) ja vähintään 14 pt kirjasinkokoa (Aluehallintovirasto n.d.). Fontiksi valikoitunut Montserrat Classic on helppolukuisia ja selkeitä fontteja, jolloin muun muassa selkokieltä tarvitsevat, lukivaikeuksista kärsivät, värisokeat ja heikkonäköiset pystyvät lukemaan opasta.

Selkokieltä tarvitsevat Suomessa arvioilta noin 650 000 – 750 000 ihmistä (Sisällön ymmärrettävyys ja selkokieli 2023). Oppaan sanavalinnat ja lauserakenteet ovat rakennettu lyhyiksi ja selkeiksi, jolloin oppaan ymmärtäminen on hel-

pompaa. Oppaassa on vältetty käyttämästä vaikeita sanoja ja vertaiskuvia sekä kuvat ja kaaviot on pidetty yksinkertaisina. Tekstin tukena käytettävät kuvat lisäävät ymmärrettävyyttä. (Aluehallintovirasto n.d.)

5 POHDINTA

Oppaan sisällön pohjana käytettiin opinnäytetyön teoriaosiota. Sen lisäksi lähteinä käytettiin erilaisia sivustoja, joissa oli tietoa kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa kommunikoimisesta. Oppaaseen on koottu tärkeimmät havainnot, jotka nousivat useaan kertaan lähdemateriaaleissa esille. Oppaan rakenne on pyritty pitämään selkeänä ja helppolukuisena.

Oppaan ensimmäiselle asiasivulle on koottu kymmenen tärkeintä ohjetta, miten kommunikoida täysi-ikäisen kehitysvammaisen tai autismikirjon häiriöisen kanssa. Ydinasioina olivat kommunikointitilanteen rauhoittaminen, puhuminen potilaalle, tekemisen sanoittaminen, itsevarmuus, kiireettömyys, puheen sävy, kuvien käyttö, silmiin katsominen, lauseiden pituus ja itsensä esittelemine. (Kommunikointi 2024; Autismiliitto 2021.)

Toiselle asiasivulle on koottu tärkeimmät kuvat kommunikoinnin tueksi hoitotyöhön. Kuvia on olemassa erilaisissa kuvaohjelmissa ja -pankeissa tuhansia, jolloin oppaaseen on valikoitunut vain pieni osa. Kuvat auttavat ymmärtämään käsiteltävää asiaa puheen tukena tai ilman puhetta (Aivoliitto n.d.). Kuvat on tehty Boardmaker-kuvaohjelmalla. Kolmannelle asiasivulle on rakennettu LOVIT-muistisääntö, joka auttaa etenemään oikealla tavalla kommunikointitilanteissa kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa (LOVIT – viisi tekoa, joilla vuorovaikutus onnistuu n.d.). Viimeiselle asiasivulle on koottu kahdeksan täsmennettyä ohjetta, jotka keskittyvät itse puhujaan (Opas kommunikoinnin mahdollisuuksiin 2007).

Opinnäytetyö vastasi asetettuihin tehtäviin, sillä opinnäytetyöhön saatiin kerättyä tietoa siitä, miten kehitysvamma ja autismikirjon häiriöt ilmenevät sekä miten heidän kanssaan tulisi kommunikoida hoitotyössä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä opas kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa kommunikoimisesta ja kohtaamisesta hoitotyössä. Tämän mahdollisti kattavan teoriapohjan käyttäminen ja soveltaminen.

Opinnäytetyön tavoitteena on lisätä terveydenhuollon ammattilaisten tietoa kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä. Tämä tavoite saavutettiin siltä osin, kuin se on tässä vaiheessa mahdollista. Tuotoksena syntyneestä oppaasta saa nopeasti paljon tietoa ja apua kommunikointiin. Opinnäytetyön teoriaosio antaa tietoa kehitysvammaisuudesta ja autismikirjon häiriöistä, kommunikointitavoista sekä kehitysvammaisen/autismikirjon häiriöisen asemasta potilaana.

Oppaan laatiminen vaati saavutettavuuteen perehtymistä, jotta opas täyttäisi saavutettavuuden kriteerit. Saavutettavuuskriteereihin tutustuessa tuli paljon uutta tietoa siitä, mitkä asiat on hyvä ottaa huomioon ohjeiden/oppaiden laatimisessa. Opas on mielestäni onnistunut hyvin, sillä se on helppolukuinen, tiivistetty ja visuaalisesti miellyttävä. Teoriasisältö ei ole liian pitkä, jolloin oppaan lukeminen ei tunnu työläältä. Asiasisältöön on koottu konkreettiset ohjeet, jotka sopivat käytettäväksi hoitotyössä hyvin. Fonttikoko on tarpeeksi suuri ja fontin tyyli helppolukuinen. Saavutettavuus on mielestäni onnistunut hyvin oppaassa.

Opinnäytetyö onnistui kokonaisuudessaan hyvin. Laajentaisin hieman enemmän teoriaosiota, nyt se jäi hieman suppeaksi. Olen työskennellyt yli kolme vuotta kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa, jolloin sitä tietoa olisi voinut käyttää vielä enemmän. Opin opinnäytetyöprosessista sen, että kaikki tieto on perustuttava lähteisiin.

5.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikalla tarkoitetaan luotettavaa, avointa, laadukasta ja rehellistä toimintaa tutkimuksessa. Tällöin tehtävä tutkimus ei riko kenenkään yksityisyydensuojaa tai loukkaa ketään. Tutkimus on tällöin myös toteutettu luotettavaan tietoon pohjautuen ja tiedon alkuperät selvittäen. Eettisesti toteutettu tutkimus on laadultaan myös kunnioittavaa ja huolellista sekä tutkimusluvan on oltava kunnossa. (Vuori n.d; Tutkimuseettinen neuvottelukunta n.d, 6–9.)

Eettisyys toteutui koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyön teoriapohja pohjautuu luotettaviin lähteisiin, jotka ovat merkitty tekstiin ja lähdeluetteloon. Työssä on noudatettu huolellisuutta ja rehellisyyttä. Opinnäytetyössä on kunni-

oitettu muiden tutkijoiden julkaisuja asianmukaisesti sekä annettu tutkijoille kuuluva arvostus heidän tekemästään työstä. Opinnäytetyön teolle on hankittuna tarvittavat tutkimusluvut. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012.)

Tutkimuksen luotettavuus koostuu tulosten oikeellisuudesta ja käsitteiden yhdistämisestä tutkimuksen kohteeseen. Tiedon on perustuttava luotettaviin lähteisiin sekä tulokset ja päätelmät on perusteltava lähteisiin pohjautuen. Tutkimuksen luotettavuutta laskevat jyrkät mielipiteet ja kyseenalaistaminen. (Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus 2020; Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2006.)

Luotettavuus on myös toteutunut koko opinnäytetyöprosessin ajan. Opinnäytetyö on perustunut luotettaviin lähteisiin perusteluineen ja tekstin sävy on luonteeltaan neutraali. Työn luotettavuutta ovat lisänneet monipuolinen ja tasokas lähdeluettelo. Opinnäytetyössä ei ole käytetty lähteinä keskustelupalstoja eikä muita epäluotettavia lähteitä.

5.2 Kehittämisideat ja jatkoaiheet

Kehittämis ehdotuksena opinnäytetuotoksena tehdystä oppaasta voisi tehdä videon, jossa konkreettisesti tulisi esille, miten kehitysvammaisten ja autismikirjon häiriöisten kanssa tulisi kommunikoida. Tällöin myös kuvien käyttö nähtäisiin käytännössä. Jatkoa ajatellen, kommunikoinnin opas olisi hyvä olla jokaisella työpaikalla hoitotyössä, jossa asiakkaina/potilaina on kehitysvammaisia tai/ja autismikirjon häiriöisiä. Tällä tavalla kehitysvammaiset ja autismikirjon häiriöiset saisivat yhdenvertaista hoitoa jokaisessa paikassa.

6 LÄHTEET

Airaksinen, T. ja Vilkkä, H. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 9.

Aivoliitto. n.d. Kuvat arjen tukena. Viitattu 13.5.2024.

<https://www.aivoliitto.fi/kommunikaatiokeskus/kehityksellinenkielihairio/vinkkejaa-keen/kuvat/>

Aluehallintovirasto. n.d. Ohjeita suunnittelun tueksi. Saavutettavuusvaatimukset. Viitattu 13.5.2024. <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/yleista-saavutettavuudesta/ohjeita-suunnittelun-tueksi/>

Autismiliitto. 2021. Miten tukea autismikirjon ihmisen kommunikaatiota? Viitattu 13.5.2024. <https://autismiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/autismikirjo-ja-ikaantyminen/olennammattilainen/miten-tukea-autismikirjon-henkilon-kommunikaatiota/#title-1>

Autismiliitto. 2023. Autismikirjon lapset ja nuoret. Viitattu 9.5.2024.

<https://autismiliitto.fi/autismi/autismikirjon-lapset-ja-nuoret/>

Burakoff, K. 2020. Vuorovaikutuksen tukeminen. Papunet. Viitattu 18.2.2023.

<https://papunet.net/tietoa/vuorovaikutuksen-tukeminen>

Burakoff, K. 2022. Vaikea kehitysvamma ja vuorovaikutus. Papunet. Viitattu 18.2.2023.

<https://papunet.net/tietoa/vaikea-kehitysvamma-ja-vuorovaikutus>

Boardmaker. Lisenssi: Palvelukoti Nuutti, Eura. Kuvat tehty 13.5.2024.

Huhtela, O., Suominen, L., Toivanen, J. ja Tuononen T. 2021. Kehitysvammaisen henkilön kohtaaminen. Suomen Hammaslääkärilehti 7/2022. Viitattu 30.10.2023. https://www.lehtiluukku.fi/lehti/hammaslaakarilehti/_read/07-2022/312942.html

Itsemääräämisoikeuden rajoittaminen. n.d. Tukiliitto.fi. Viitattu 30.10.2023.

<https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/itsemaaramisoikeus/itsemaaramisoikeuden-rajoittaminen/>

Karjalainen, A-L. ja Wallenius-Penttilä, K. 2020. Eri tavoin kommunikoivien kohtaaminen sosiaali- ja terveysalan työssä. Diak. Viitattu 9.5.2024.

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/344887/DIAK_Opetus_5.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Kehitysvammainen henkilö asiakkaana. 2023. Vernerinet. Viitattu 18.6.2023.

<https://verneri.net/yleis/kehitysvammainen-henkilo-asiakkaana>

Kehitysvammaisuuden diagnosointi. 2022. Vernerinet. Viitattu 17.2.2023.

<https://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuuden-diagnosointi>

Kehitysvammaliitto. n.d. Kehitysvammaisuus. Viitattu 15.2.2023.

<https://www.kehitysvammaliitto.fi/kehitysvammaisuus/>

Kommunikoinnin apuvälineet. n.d. Tukiliitto. Viitattu 18.2.2023.
<https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/tukeakommunikointiin/kommunikoinnin-apuvälineet/>

Kommunikointi. 2024. Vernerinet. Viitattu 12.5.2024.
<https://verneri.net/yleis/kommunikointi>

Kotimaisten kielten keskus. n. d. Ohjeita ohjeiden tekijöille. Hyvän virkakielen ohjeita. Viitattu 10.5.2024. <https://kielitoimistonohjepankki.fi/vk/sopiva-savy-toimivat-ohjeet-ja-kysymykset/ohjeita-ohjeiden-tekijoille/>

Käypä hoito. 2023. Autismikirjon häiriö. Viitattu 15.2.2023.
<https://www.kaypahoito.fi/hoi50131>

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta 23.6.1977/519. Finlex. Viitattu 10.3.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519>

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785. Finlex. Viitattu 13.3.2024.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19920785#L2P3>

Launonen, K. 2021. Vuorovaikutus ja kommunikointi. Papunet. Viitattu 18.2.2024. <https://papunet.net/tietoa/vuorovaikutus-ja-kommunikointi>

LOVIT – viisi tekoa, joilla vuorovaikutus onnistuu. n.d. Kehitysvammaliitto, Tikoteekki. Viitattu 9.5.2024.
<https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/toimintamallit/lovit/>

Lääketieteellinen näkökulma. 2023. Vernerinet. Viitattu 15.2.2023.
<https://verneri.net/yleis/laaketieteellinen-nakokulma>

Mitä itsemääräämisoikeus on? n.d. Tukiliitto.fi. Viitattu 30.10.2023.
<https://www.tukiliitto.fi/tuki-ja-neuvot/itsemaaraamisoikeus/mita-itsemaaraamisoikeus-on/>

Mitä on saavutettavuus? 2023. Papunet. Viitattu 13.5.2024.
<https://papunet.net/saavutettavuus/miksi-saavutettava/mita-on-saavutettavuus/>

Opas kommunikoinnin mahdollisuuksiin. 2007. Tikoteekki. 8. painos. Viitattu 13.5.2024. https://www.kehitysvammaliitto.fi/tikoteekki/wp-content/uploads/sites/2/2018/08/opas_kommunikoinnin_mahdollisuuksiin_2008.pdf

Saaranen-Kauppinen, A. ja Puusniekka, A. 2006. Validiteetti. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 14.5.2024. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L3_3_1.html

Sairaanhoitajan tutkinto-ohjelma. n.d. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 30.4.2024. <https://opsold.tamk.fi/index.php/fi/170/fi/49595/19ASH/year/2019>

Sierilä, J. n.d. Värien psykologiaa – Sininen. Blogi. Viitattu 10.5.2024.
<https://www.jasie.fi/post/varien-psykologiaa-sininen>

Sisällön ymmärrettävyys ja selkokieli. 2023. Saavutettavuus. Papunet. Viitattu 13.5.2024. <https://papunet.net/saavutettavuus/miksi-saavutettava/sisallon-ymmarrettavyys-ja-selkokieli/>

Socada, L. 2020. Autismikirjon häiriöt. Terveyskirjasto. Viitattu 17.2.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00355>

STM. n.d. Rajoitustoimenpiteistä päättäminen kehitysvammaisten erityishuollossa. Viitattu 30.10.2023. <https://stm.fi/documents/1271139/2044491/Rajoitustoimenpidetaulukko.pdf/5828bf8d-02a7-44d2-bf80-78a2f9299cc0>

THL. 2023. Rajoitustoimenpiteet. Viitattu 30.10.2023. <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/itsemaaramisoikeuden-tukeminen/rajoitustoimenpiteet>

Tilastokeskus. 12/2022. Väestön ennakkotilasto. Viitattu 15.2.2023. <https://www.stat.fi/tilasto/vamuu>

Toiminnallisen opinnäytetyön erityispiirteitä. 2020. Metropolia. Viitattu 18.2.2023. <https://wiki.metropolia.fi/pages/viewpage.action?pageId=57182852>

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukausepäilyjen käsitteleminen Suomessa, 6–9. Viitattu 18.2.2023. https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Tutkimus- ja kehittämistyön luotettavuus. 2020. LibGuides. Diak. Viitattu 14.5.2024. <https://libguides.diak.fi/c.php?g=670543&p=4760642>

Vuori, J. n.d. Tutkimusetiikka ihmistieteissä. Tietoarkisto. Viitattu 18.2.2023. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/tutkimusetiikka/tutkimusetiikka-ihmistieteissa/>

What Do the Autism Colors and Symbols Mean? 2024. AngelSense. Viitattu 13.5.2024. <https://www.angelsense.com/blog/what-do-the-autism-colors-and-symbols-mean/>

World Health Organization (WHO). 2023. Autism. Viitattu 18.2.2023. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/autism-spectrum-disorders>

Åberg, L. 2021. Kehitysvammaisuus. Terveyskirjasto. Viitattu 18.2.2023. <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00556>

7 LIITTEET

Liite 1. Valmis opas

1 (9)

2 (9)

TÄRKEIMMÄT KUVAT KOMMUNIKOINNIN TUEKSI

LOVIT-MUISTISÄÄNTÖ

L Ole läsnä.
LÄSNÄOLO

O Anna aikaa.
ODOTTAMINEN

V Vastaa, kun hän viestii sinulle.
VASTAAMINEN

I Viesti hänelle sopivalla tavalla: sanoin, elein, kuvin tai ilmein.
ILMAISUN MUKAUTTAMINEN

T Varmista, että ymmärsitte toisianne.
TARKISTAMINEN

MITÄ VOIT ITSE TEHDÄ PAREMMIN?

LÄHTEET JA LISÄTIETOA

BoardMaker. Lisenssi: Palvelukoti Nuutti, Eura.

Kehitysvammainen henkilö asiakkaana. 2024. Vernerinet.

Kuvat arjen tukena. N.d. Aivoliitto.

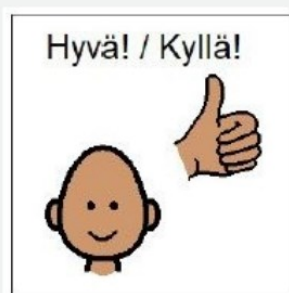
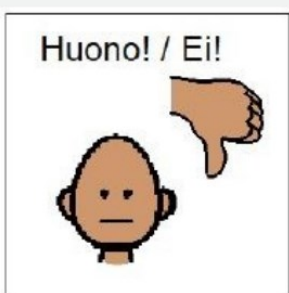
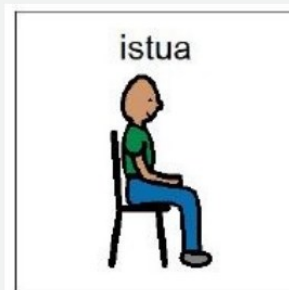
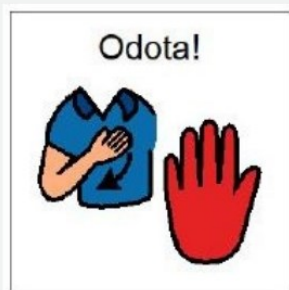
Laihia, N. 2024. Täysi-ikäisen kehitysvammaisen tai autismikirjon häiriöisen kohtaaminen hoitotyössä. Opas terveydenhuollon ammattilaisille. Opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu.

LOVIT - viisi tekoa, joilla vuorovaikutus onnistuu. N.d. Kehitysvammaliitto, Tikoteekki.

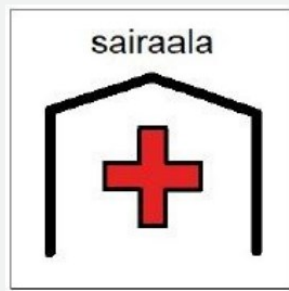
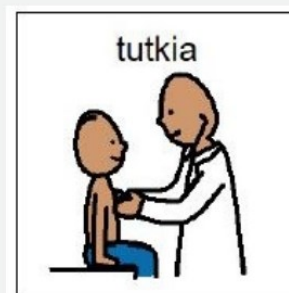
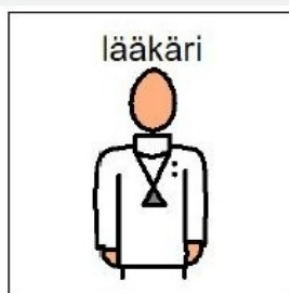
Opas kommunikoinnin mahdollisuuksiin. 2007. Tikoteekki. 8. painos.

7 (9)

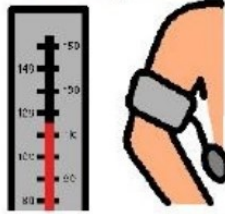
TULOSETTAVAT KOMMUNIKAATIOKUVAT

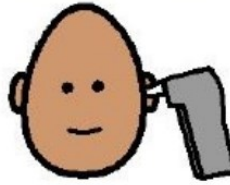
8 (9)

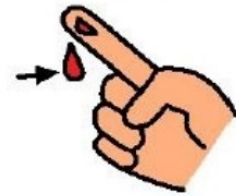
verenpaine

mitata kuume

verinäyte

pissanäyte

verikoe

katsoa nieluun

